

DE DATABANKRICHTLIJN EINDELIJK AANVAARD: Een zeer kritisch commentaar

P.B. Hugenholtz*

Op 11 maart 1996 is Richtlijn 96/9/EG "betreffende de rechtsbescherming van databanken" definitief door het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie aanvaard. De Databankrichtlijn vertoont de littekens van een moeilijke bevalling. Het eerste voorstel voor een richtlijn werd reeds op 29 januari 1992 door de Europese Commissie wereldkundig gemaakt. Gedurende zijn langdurige verblijf in de operatiekamer van de Europese wetgever is er fors aan de Richtlijn gesleuteld. Het resultaat, 16 artikelen verklaard door 60 (!) overwegingen, zal alleen de rechthebbenden, die hun lobby-activiteiten opnieuw met veel succes bekroond zagen, bevredigen.

De Richtlijn biedt de producenten van databanken veel bescherming, maar houdt nauwelijks rekening met de belangen van concurrenten, intermediairs en eindgebruikers. Voor Nederland betekent het sui generis extractierecht, dat de kern van de Richtlijn vormt, waarschijnlijk het einde van de aloude geschriftenbescherming. De Richtlijn zal voor 1 januari 1998 in nationale wetgeving moeten zijn omgezet.

In dit artikel zal de Richtlijn in hoofdlijnen worden geschetst en van de nodige kritische kanttekeningen worden voorzien. De volledige tekst van de Richtlijn is elders in dit tijdschrift als Document geplaatst.

1. Inleiding

De voorgeschiedenis van de Richtlijn is door schrijver dezes in dit blad uitvoerig geschetst.ⁱ Zij vindt haar oorsprong in het Groenboek over *Copyright and the Challenge of Technology*, dat in 1988 door de Europese Commissie werd gepubliceerd.ⁱⁱ In strijd met de destijds heersende opvatting dat het auteursrecht producenten van databanken adequaat bescherming bood, predikte de Commissie in haar Groenboek een niet-auteursrechtelijke oplossing. Het gelijk van de Commissie bleek in 1991, toen kort na elkaar de Nederlandse Hoge Raad (in de zaak *Van Dale/Romme*) en het Amerikaanse Supreme Court (in de zaak *Feist*) beslisten dat verzamelingen van feitelijke gegevens slechts in bijzondere omstandigheden *oorspronkelijk* - en dus auteursrechtelijk beschermd - konden zijn.ⁱⁱⁱ

Volgens de Hoge Raad zou daarvan slechts sprake kunnen zijn "indien de verzameling het resultaat zou zijn van een selectie die de persoonlijke visie van de maker tot uitdrukking brengt". Ten aanzien van de verzameling trefwoorden in de Grote Van Dale was dat naar het oordeel van de Hoge Raad (nog) niet gebleken.^{iv}

In de zaak *Feist*, die enkele maanden later beslist werd, verklaarde het Supreme Court dat het auteursrecht geen bescherming kon bieden aan de in een telefoongids verzamelde abonneegegevens. Het Hof verwierp daarbij de *sweat of the brow* leer, de opvatting dat

gegevensverzamelingen louter op grond van de daarin geïnvesteerde inspanning auteursrechtelijk beschermd zijn.

Beide arresten maakten duidelijk dat de rechtsbescherming van databank-producenten een belangrijke leemte vertoonde. Het eerste ontwerp van een richtlijn met het doel dit gat te dichten door de introductie van een *sui generis* regime volgde dan ook spoedig.^v Het voorstel werd op 23 mei 1993, op diverse punten geamendeerd, door het Europese Parlement goedgekeurd. Op 4 oktober 1993 werd een gewijzigd voorstel, waarin slechts een deel van deze amendementen was terug te vinden, door de Commissie ingediend.^{vi} Vervolgens bleef het enige tijd stil totdat op 10 juli 1995 door de Raad van de Europese Unie een gemeenschappelijk standpunt, dat sterk afweek van het gewijzigde ontwerp, werd vastgesteld.^{vii} Bij besluit van 14 december 1995 ging het Europees Parlement in het kader van de codificatie-procedure hiermee akkoord.^{viii} Zo kon de Richtlijn op 11 maart 1996 definitief worden vastgesteld.^{ix}

De definitieve richtlijn vertoont met dat al grote verschillen met het oorspronkelijke ontwerp dat destijds in dit blad besproken is.^x Reikwijdte en beschermingsomvang zijn gaandeweg aanmerkelijk verruimd. Handelde de Richtlijn aanvankelijk nog uitsluitend over *elektronische* databanken, de uiteindelijke richtlijn strekt zich ook uit tot "papier" verzamelingen.

Het *sui generis extractierecht*, dat de kern van de Richtlijn vormt, heeft eveneens een belangrijke uitbreiding ondergaan. Het recht is uitgegroeid van een mededingingsrechtelijke norm tot een volwaardig - en krachtig - recht van industriële eigendom. Daarentegen is het stelsel van dwanglicenties, dat tegen misbruik van het extractierecht een remedie had moeten vormen, in de uiteindelijke richtlijn verdwenen. Omdat de Richtlijn maar mondjesmaat in de mogelijkheid van wettelijke beperkingen voorziet, heeft de Richtlijn daarmee haar evenwicht verloren.

Gebleven is de getrapte structuur; de Richtlijn beschermt de producenten van databanken door twee verschillende regimes: traditioneel auteursrecht en *sui generis extractierecht*. In afwijking van eerdere ontwerpen zijn beide regimes niet complementair, maar *cumulatief*. Op de inhoud van een databank rusten derhalve, onafhankelijk van elkaar, auteursrechten én extractierechten (artikel 7 lid 4).

In het vervolg van dit artikel wordt de nieuwe richtlijn in hoofdlijnen geschetst; daarbij wordt de structuur van de Richtlijn zoveel mogelijk gevolgd. Allereerst wordt ingegaan op het object van bescherming: de databank. Vervolgens wordt (in § 3) de "eerste trap" van de Richtlijn beschreven, het auteursrechtelijk regime. De tweede (en belangrijkste) "trap" staat centraal in § 4. Bij dit alles worden kritische kanttekeningen niet geschuwd; de Richtlijn geeft daartoe helaas alle aanleiding. Tot slot volgen enkele conclusies.

2. Databank

De Richtlijn "betreft de rechtsbescherming van databanken in ongeacht welke vorm" (artikel 1 lid 1). Zij beschermt niet alleen databanken in enge (*elektronische*) zin, maar

gegevensverzamelingen in alle mogelijke media. Onder de bescherming van de Richtlijn vallen dus ook "papieren" databanken, zoals spoorboekjes en telefoongidsen, en hybride systemen, zoals microfilm- en microfiche-databanken.

Deze verruiming van de werkingssfeer valt toe te juichen. De aanvankelijke beperking tot louter elektronische databanken is zwaar gekritiseerd, onder meer door schrijver dezes. "In een tijd waarin *scanners* gaandeweg tot het basisgereedschap van de informatieconsument zijn gaan behoren, bestaat er geen goede reden om papieren en elektronische gegevensverzamelingen verschillend te behandelen."^{xi} Mede onder invloed van het TRIPS-Verdrag, dat auteursrechtelijke bescherming van databanken voorschrijft "whether in machine readable or other form" (artikel 10 lid 2 TRIPS^{xii}), is de Europese wetgever overstag gegaan. Helaas is deze media-neutrale aanpak niet consequent doorgevoerd. Bij de wettelijke beperkingen wordt ineens weer wél onderscheid gemaakt tussen elektronische en niet-elektronische databanken (artikel 6 lid 2 sub a en artikel 9 sub a); ik kom daarop terug.

Wat onder een "databank" verstaan moet worden is te lezen in artikel 1 lid 2: "een verzameling van werken, gegevens of andere zelfstandige elementen, systematisch of methodisch geordend, en afzonderlijk met elektronische middelen of anderszins toegankelijk." Een databank in deze zin is dus veel meer dan een verzameling van *data*. Het kan ook gaan om een verzameling van *werken* (in auteursrechtelijk zin), bij voorbeeld een bloemlezing, encyclopedie of multimedia-CD. Eventueel kan de databank zelfs bestaan uit *andere elementen*. De Europese wetgever doelt hier op informatieproducten die niet als "werken" of "gegevens" zijn aan te merken, zoals geluidsopnamen (fonogrammen), niet-originele foto's, enzovoorts. Letterlijk geïnterpreteerd zou ook een postzegelverzameling of een vlindercollectie als databank zijn aan te merken. De toelichting bij het eerste ontwerp maakt echter duidelijk dat de inhoud van de databank moet bestaan uit *informatie*, en wel "'information' in the widest sense of that term".^{xiii}

De onderdelen waaruit de databank bestaat moeten *zelfstandig* zijn. Niet iedere verzameling van werken, gegevens of elementen is een databank in de zin van de Richtlijn. De verzameling filmbeelden die tezamen een speelfilm vormen is geen databank, zo blijkt (wellicht ten overvloede) uit Overweging § 17. Hetzelfde geldt voor het gedrukte literaire werk; de afzonderlijke hoofdstukken zijn weliswaar "werken", maar niet zelfstandig. In wezen is ieder informatieproduct, eenmaal gedigitaliseerd, op te vatten als een verzameling enen en nullen. Het criterium van zelfstandigheid voorkomt dat de Richtlijn op ieder gedigitaliseerd informatieproduct van toepassing zou zijn.

Een verdere beperking van het databank-begrip is gelegen in de eis dat de verzameling *systematisch of methodisch geordend* is. De spreekwoordelijke schoenendoos met losse aantekeningen is dus geen databank; de harde schijf vol ongesorteerde, ruwe gegevens evenmin.^{xiv} Enigszins in tegenspraak hiermee overweegt Overweging § 21 "dat dit materiaal niet op een materieel (lees: fysiek) geordende wijze hoeft te zijn opgeslagen." Kennelijk is de combinatie met (krachtige) zoekprogrammatuur voldoende om van een verzameling ruwe gegevens een databank in de zin van de Richtlijn te maken.

De verzameling dient, tenslotte, *afzonderlijk met elektronische middelen of anderszins toegankelijk* te zijn. Met "afzonderlijk" (in de Engelse tekst: "individually") wordt bedoeld dat de opgeslagen gegevens, werken of andere elementen per stuk kunnen worden opgevraagd. Een diskette met keurig geordende gegevens, maar zonder zoekprogramma, is dus geen databank. De databank moet volledig zijn te doorzoeken; een databank die niet al zijn geheimen prijs geeft, wordt niet (of maar ten dele) door de Richtlijn beschermd.

Uit de definitie blijkt niet dat ook de gehanteerde thesauri en indexeringsystemen object van bescherming zijn. Overweging § 20 maakt echter duidelijk dat de Richtlijn ook voor deze onderdelen bedoeld is. Van de bescherming van de Richtlijn uitgesloten zijn daarentegen de computerprogramma's die de "motor" vormen van iedere elektronische databank (artikel 1 lid 3). De reden van deze uitsluiting ligt voor de hand: voor computerprogramma's geldt een afzonderlijke Richtlijn.^{xv} De bepalingen van de Softwarerichtlijn worden door de nieuwe richtlijn onverlet gelaten (artikel 2 sub a).

3. Auteursrechtelijke bescherming

Hoofdstuk II van de Richtlijn handelt over de auteursrechtelijke bescherming van databanken. Deze zal gelden voor databanken "die door de keuze of de rangschikking van de stof een eigen intellectuele schepping van de maker vormen" (artikel 3 lid 1). De verwijzing naar artikel 2 lid 5 van de Berner Conventie, die voorkwam in eerdere versies van de Richtlijn en voor de nodige verwarring had gezorgd, is in de uiteindelijke richtlijn vervallen. De beide aanhechtingspunten van auteursrechtelijke bescherming (keuze of rangschikking) zijn echter gehandhaafd; deze criteria ("selection or arrangement") zijn ook te vinden in artikel 10 lid 2 van het TRIPS-Verdrag.

Keuze en rangschikking spelen in de praktijk maar zelden een belangrijke rol. De meeste databanken ontlenuen hun functionaliteit of economische waarde niet aan de creatieve selectie of rangschikking van de verzamelde gegevens. De ware databank is niet "creatief", maar - binnen een specifiek kader - zo compleet mogelijk; creatie en functionaliteit gaan niet hand in hand.^{xvi} Het is doorgaans de *inhoud*, niet de structuur van de databank die haar gebruikswaarde bepaalt. Deze inhoud wordt niet door het auteursrechtelijke regime van de Richtlijn beschermd (artikel 3 lid 2), maar door het in § 4 te bespreken sui generis extractierecht.

3.1 Eigen intellectuele schepping

Voor auteursrechtelijke bescherming is vereist dat de databank (door de keuze of rangschikking van de stof) *een eigen intellectuele schepping van de maker* vormt. Dit criterium sluit aan bij de originaliteitseis van artikel 1 lid 3 van de Softwarerichtlijn. Anders dan in die richtlijn wordt in artikel 3 lid 1 van de Databankrichtlijn de term "originaliteit" echter vermeden. Vermoedelijk vindt de Europese wetgever deze term, met zijn per lidstaat verschillende connotaties, niet "harmoniserend" genoeg.

Het criterium "eigen intellectuele schepping" ligt hoger dan het Britse criterium van *skill*

and labour, maar lager dan de eis van *Überdurchschnittlichkeit* uit het roemruchte Duitse Inkassoprogramm-arrest.^{xvii} Volgens Gaster, die als Commissie-ambtenaar bij de totstandkoming van de Richtlijn nauw betrokken is geweest, zouden zelfs *alle* continentale lidstaten hun oorspronkelijkheidseis met betrekking tot databanken moeten laten zakken:

"Politically speaking the common law Member States will have to lift the bar for application of copyright protection, whereas the continental civil law countries will have to lower it. This bridging the gap between copyright and *droit d'auteur* is certainly not *de minimis*."^{xviii}

Het door de Hoge Raad in de zaak *Van Dale/Romme* geformuleerde strenge vereiste van een "persoonlijke visie" zal derhalve versoepeld moeten worden. De Europese wetgever laat er geen misverstand over bestaan dat op dit punt een totale harmonisatie van het auteursrecht wordt nagestreefd. "Er worden geen andere criteria toegepast om te bepalen of ze (lees: databanken) voor die bescherming in aanmerking komen." Overweging § 16 voegt hier nog aan toe "dat met name geen kwalitatieve of esthetische criteria mogen worden toegepast".

3.2 Het einde van de geschriftenbescherming?

Met dat al rijst de vraag of het Nederlandse quasi-auteursrecht op *niet-oorspronkelijke geschriften* ten aanzien van databanken te handhaven is. Dat deze vorm van bescherming voor de producenten van databanken van groot praktisch nut kan zijn, is in de afgelopen jaren afdoende gebleken.^{xix} Is deze geschriftenbescherming een auteursrechtelijke regeling die door de Richtlijn wordt "weggeharmoniseerd"? Deze vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Weliswaar spreekt de Hoge Raad in de diverse omroepprogramma-arresten^{xx} van een "*auteursrecht op geschriften zonder eigen of persoonlijk karakter*", de geschriftenbescherming is in wezen niet auteursrechtelijk maar mededingingsrechtelijk van aard. Voor Van Engelen is dit reden de geschriftenbescherming als een *sui generis* regime aan te merken; hij wordt daarin bijgevallen door Cohen Jehoram.^{xxi}

Desalniettemin heeft Van Overbeek waarschijnlijk gelijk met zijn conclusie dat de geschriftenbescherming in het licht van de Richtlijn wél als een auteursrechtelijke regeling gezien moet worden.^{xxii} De Richtlijn en de daarbij behorende considerans geven ampel blijkt van de wil van de Europese wetgever in de gehele Unie auteursrechtelijk één lijn te trekken. Als deze conclusie juist is, sneuvelt per 1 januari 1998 niet alleen (ten aanzien van de zeer ruime categorie databanken) de geschriftenbescherming^{xxiii}, maar ook - in het kielzog daarvan - de auteursrechtelijke bescherming van omroepprogrammagegevens.^{xxiv} Eerder is ingevolge de Softwarerichtlijn van 1991 ten aanzien van *computerprogramma's* hetzelfde gebeurd. In het nieuwe artikel 10 lid 1, laatste zin, Auteurswet worden computerprogramma's van geschriftenbescherming uitgesloten.^{xxv}

3.3 Makerschap

De Databankrichtlijn harmoniseert niet het makerschap of de status van auteursrechthebbende op de databank. Het staat lidstaten vrij als zodanig een

rechtspersoon (bijvoorbeeld de werkgever van de samensteller van de databank) aan te wijzen (artikel 4 lid 1). De Richtlijn wijkt op dit punt af van artikel 2 lid 3 van de Softwarerichtlijn, dat aan de werkgever van de programmeur behoudens afwijkend beding de bevoegdheid geeft de exploitatierechten uit te oefenen.

3.4 Exploitatierechten

De auteursrechtelijke exploitatierechten zijn te vinden in artikel 5 van de nieuwe Richtlijn. Deze opsomming is verwant aan artikel 4 van de Softwarerichtlijn. In aanvulling daarop voorziet de nieuwe richtlijn ook in een ruim geformuleerd recht van immateriële openbaarmaking ("elke mededeling, voorstelling of demonstratie voor het publiek").

Tot de exploitatierechten behoort ook, evenals in de Softwarerichtlijn (artikel 4 sub a), een exclusief recht van "permanente of tijdelijke reproductie" (artikel 5 sub a). Hoe *tijdelijk* een reproductie moet zijn, vermeldt de Richtlijn helaas niet. Geldt als "tijdelijke reproductie" ook de (uiterst tijdelijke) opslag gedurende het transport door een elektronisch netwerk, het "browsen" op het Internet of de weergave van de uitgevoerde gegevens op een beeldscherm? Vragen die inmiddels in het bredere kader van de informatiesnelweg tot hevige - en principiële - discussies aanleiding hebben gegeven.^{xxvi}

In navolging van artikel 4 sub c van de Softwarerichtlijn bevat de nieuwe richtlijn ook een *uitputtingsregel*; het distributierecht is na de eerste verkoop in de Gemeenschap van een (fysieke) kopie van de databank "uitgeput". Tegen de doorverkoop van eenmaal verkochte exemplaren kan de auteursrechthebbende zich niet verzetten. Deze regel geldt uitsluitend tastbare exemplaren van een databank (CD-ROM, gedrukte uitgave, etc.). Met betrekking tot de online transmissie van een databank wordt het auteursrecht dus niet uitgeput.^{xxvii}

Tot de handelingen die aan de auteursrechthebbende zijn voorbehouden behoort voorts een uitsluitend leen- en verhuurrecht. Dat volgt echter niet uit deze richtlijn, maar uit Richtlijn 92/100/EEG inzake het leen- en verhuurrecht, die reeds in 1992 werd aangenomen.^{xxviii}

3.5 Wettelijke beperkingen

De Databankrichtlijn laat de lidstaten in een beperkt aantal gevallen de ruimte wettelijke beperkingen op het auteursrecht aan te brengen (artikel 6 lid 2). Het maken van kopieën voor privé-gebruik mag worden vrijgesteld, doch alleen voor zover het betreft een "niet elektronische databank". De *elektronische* privé-kopie wordt door de Europese wetgever dus in de ban gedaan. Daarmee wordt een voorschot genomen op de afloop van de actuele discussies over het auteursrecht in de digitale omgeving. Volgens rechthebbenden is er in het digitale tijdperk geen plaats meer voor wettelijke beperkingen voor privé-doeleinden. De bestaande beperkingen zijn het gevolg van falende marktwerking; het is vrijwel onmogelijk voor het maken van privé-fotokopieën individuele licenties af te geven. In de digitale omgeving zal dat anders zijn, zo verwachten de rechthebbenden; informatie kan voortaan individueel geleverd, gelicentieerd en afgerekend worden.

Kennelijk heeft de Europese wetgever zich door de rechthebbenden laten overtuigen; een

belangrijk winstpunt voor de informatie-industrie. Consumenten van elektronische databanken, zoals de vele miljoenen die op het Internet zijn aangesloten, zullen hier echter niet blij mee zijn. Het herleven van het verbodsrecht ten aanzien van de privé-kopie staat op gespannen voet met de communicatie- en ontvangstvrijheid die voor het Internet tot op heden kenmerkend is. Ook de bescherming van de persoonlijke levenssfeer is hier in het geding. Een verbodsrecht dat zich uitstrekt tot de inhoud van de harde schijf van iedere burger lijkt moeilijk te rijmen met artikel 8 EVRM.^{xxix}

Ten gevolge van artikel 6 lid 2 sub a zal het "reprorecht-model", een wettelijke licentie met betrekking tot het fotokopiëren van werken, op elektronische databanken niet mogen worden toegepast. Mocht te zijner tijd blijken dat de door rechthebbenden nagestreefde individuele exploitatie en verrekening niet is te realiseren, dan kan niet worden teruggevallen op het paardemiddel van een wettelijke licentie. Er komt dus geen "bandenheffing" voor CD-ROMs.

Artikel 6 lid 2 laat verder enige ruimte voor wettelijke beperkingen voor educatieve of wetenschappelijke doeleinden, in het belang van de openbare veiligheid of in het kader van administratieve of gerechtelijke procedures. Tevens zijn andere "volgens de nationale wetgeving traditioneel toegestane uitzonderingen op het auteursrecht" toelaatbaar (artikel 6 lid 2 sub d). Dergelijke traditionele beperkingen zijn bijvoorbeeld het overnamerecht van pers en omroep (artikel 15 Auteurswet), het citaatrecht (artikel 15 a Auteurswet) en het recht tot herpublicatie van overheidsinformatie (artikel 15 b Auteurswet).

Een *dwingendrechtelijke* beperking van het databank-auteursrecht is te vinden in artikel 6 lid 1. De rechtmatige gebruiker mag alle "verboden" handelingen verrichten die nodig zijn voor een normaal gebruik. De door de consument aangeschafte CD-ROM mag gebruikt worden; gelukkig maar! Anders dan de corresponderende bepaling van de Softwarerichtlijn (artikel 5 lid 1) kan dit gebruiksrecht contractueel niet worden beperkt (artikel 15).

Bij dit alles moet bedacht worden dat het auteursrecht - en dus ook de wettelijke beperkingen - uitsluitend de *structuur* (keuze en/of rangschikking) van de databank betreffen. De auteursrechtelijke bescherming is flinterdun; het overnemen van gedeelten van de databank zonder dat daarbij de structuur geheel of gedeeltelijk wordt "meegekopieerd" is geen inbreuk op het auteursrecht op de databank (vgl. het Datalex-vonnis van de Amsterdamse President, elders in dit nummer). Het is juist tegen dergelijk praktijken dat het sui generis extractierecht een dam moet opwerpen.

De Databankrichtlijn voorziet niet in auteursrechtelijke beperkingen *ten gunste van* de producenten van databanken. In eerdere ontwerpen van de Richtlijn was dat wel het geval. Artikel 4 van het oorspronkelijke ontwerp verschafte de maker van de databank het recht zonder toestemming bibliografische gegevens, excerpten of citaten op te nemen. Dat deze beperking, die aan de dringende behoeften van de bibliotheekwereld tegemoet zou komen, uiteindelijk niet is gehandhaafd, is illustratief voor de ontwikkeling die de Richtlijn sinds 1992 heeft doorgemaakt. De wensen van de rechthebbenden hebben ook op dit punt de doorslag gegeven; met de belangen van de intermediairs is uiteindelijk

geen rekening gehouden.

4. Extractierecht

De Europese Commissie heeft reeds in een zeer vroeg stadium onderkend dat op traditionele auteursrechtelijke beginselen geen solide bescherming van databanken is te baseren. Het traditionele auteursrecht laat immers de *inhoud* van de databank, de gegevens als zodanig, goeddeels onbeschermd.

Om in deze lacune kunnen te voorzien moest naar andere juridische middelen gegrepen worden. Aldus ontstond het recht *sui generis* dat het onderwerp is van Hoofdstuk III, het *pièce de resistance* van de Richtlijn. Dit *extractierecht* (naar het Engelse "right to prevent extraction") is een vinding van de Europese Commissie. De Commissie vond daarvoor inspiratie in het Scandinavische "catalogusrecht", op grond waarvan niet-oorspronkelijke gegevensverzamelingen gedurende 10 jaar na publikatie tegen ongeoorloofde reproductie beschermd zijn.^{xxx}

4.1 Aard van het extractierecht

Het extractierecht heeft in de ontwerpfase een interessante evolutie doorgemaakt.

Aanvankelijk vertoonde het vooral de kenmerken van een *lex specialis* op het terrein van de oneerlijke mededinging. In het oorspronkelijke voorstel (artikel 2 lid 5) heette het nog een "right to prevent *unfair* extraction"; het beschermde slechts tegen *commercieel gebruik*. Overweging § 6 van de definitieve richtlijn verwijst nog naar dit verleden. Het extractierecht is noodzakelijk "zolang er in de Lid-Staten geen geharmoniseerde regelgeving of jurisprudentie inzake ongeoorloofde mededinging bestaat."

Het extractierecht is gedurende de ontwerpfase uitgegroeid tot een volwaardig recht van industriële eigendom. In het gewijzigde ontwerp (artikel 10 lid 1) heette het ineens een "right to prevent *unauthorized* extraction". In de definitieve richtlijn is ook "unauthorized" verdwenen. Artikel 7 lid 3 bevestigt dat het extractierecht de status van een subjectief recht gekregen heeft; het is overdraagbaar en kan voorwerp zijn van licentiëring.

Met dat al is het extractierecht enigszins te vergelijken met die andere *rara avis* in het IE-paradijs: het *chipsrecht*, ook een recht *sui generis* met auteursrechtelijke trekjes. Het chipsrecht heeft in vrijwel alle landen zijn neerslag gevonden in een aparte wettelijke regeling.^{xxxii} Het ligt voor de hand bij de implementatie van de Richtlijn dezelfde weg te gaan.

4.2 Vereisten voor bescherming

Het extractierecht is typisch een vorm van prestatie- of investeringsbescherming; het recht beschermt het *zweet* van de databankproducent.^{xxxii} Het geplengde zweet, de investering, moet *substantieel* zijn; hoe substantieel vermeldt de Richtlijn helaas niet. Een kleine aanwijzing is te vinden in Overweging § 19 die verduidelijkt "dat de compilatie van meerdere vastleggingen van muziekkuitvoeringen op een CD normaliter niet binnen het toepassingsgebied van de Richtlijn valt [...] omdat zij niet een voldoende substantiële investering vertegenwoordigt om onder het recht *sui generis* te vallen."^{xxxiii}

De gepleegde investering moet *kwalitatief* of *kwantitatief* van aard zijn. Het recht strekt er immers toe "aanzienlijke menselijke, technische en financiële inspanningen" te beschermen (Overweging § 7); de investering is een "kwestie van geld en/of tijd, moeite en energie" (Overweging § 40). De ratio van het nieuwe recht (investeringsbescherming) en de geciteerde overwegingen laten alle ruimte voor bescherming van databanken die het produkt zijn van kunstmatige intelligentie, *computer generated databases*.

Wat onder een *kwalitatieve* investering verstaan moet worden is niet aanstonds duidelijk. Wellicht wordt hier bedoeld op wetenschappelijke, innovatieve of anderszins "deskundige" arbeid die niet met auteursrecht beloond kan worden. Men denke aan het arrest *Van Dale/Romme*, waarin de Hoge Raad liet uitkomen dat het "deskundig" selecteren van trefwoorden (door gediplomeerde lexicografen) voor auteursrechtelijke bescherming niet voldoende was. Het zal niet meevallen de grens te trekken tussen kwalitatief geïnspireerd extractierecht en auteursrechtelijke originaliteit.

De investering kan uiteraard ook *kwantitatief* van aard zijn. Maar hoeveel zweet de databankproducent moet plengen vertelt de Richtlijn niet. Uit de bewoordingen van de Richtlijn is slechts af te leiden dat er een "bodem" zit in het extractierecht. Er moet substantieel geïnvesteerd zijn. Het enkele feit dat een databank een (grote) economische waarde vertegenwoordigt, doet geen extractierecht ontstaan.

De investering moet gedaan zijn in "de verkrijging, de controle of de presentatie van de inhoud" van de databank. Met *verkrijging* wordt bedoeld op het garen van de gegevens, werken of andere elementen waaruit de databank is opgebouwd. De *controle* (in de Engelse tekst "verification") betreft het nalopen, corrigeren en up-daten van reeds bestaande gegevens. Bij *presentatie* denke men aan de inspanningen gemoeid met de ontsluiting en communicatie van de verzamelde gegevens, zoals de digitalisering van analoge bestanden^{xxxiv}, het maken van een trefwoordenbestand, het bouwen van een gebruikersinterface, het inrichten van een home page op het World Wide Web of de verzorging van een uitgave in druk of op CD-ROM.

Wel beschouwd beschikt de databankproducent met het extractierecht over een waarachtig *uitgeversrecht*. Ongetwijfeld zal aanvaarding van de Richtlijn de roep om een algemeen uitgeversrecht, die vooral in Nederland de afgelopen jaren krachtig heeft geklonken, weldra doen verstommen.^{xxxv}

4.3 Rechthebbende

Rechthebbende op het extractierecht is de *fabrikant* van de databank, in de Engelse tekst "maker" geheten. Deze fabrikant is blijkens Overweging § 41 niet de persoon die zich daadwerkelijk in het zweet werkt, doch de initiatiefnemer of risicodrager.

"Toeleveranciers" zijn dan ook van het extractierecht uitgesloten; blijkens de Engelse tekst ("subcontractors") worden hier onderaannemers bedoeld.

Het extractierecht leent zich, als ieder ander volwaardig recht van industriële eigendom, voor overdracht, afstand of licentiëring (artikel 7 lid 3). Aangenomen mag worden dat overdracht of licentie ook in gedeelten, bijvoorbeeld met betrekking tot specifieke exploitatievormen of territoirs, kan geschieden.

4.4 Inhoud extractierecht

Het extractierecht houdt in het recht de opvraging of het hergebruik van de databank - of een substantieel deel daarvan - te verbieden. Onder *opvraging* wordt verstaan "het permanent of tijdelijk overbrengen van de inhoud van een databank of een substantieel ervan op een andere drager, ongeacht op welke wijze en in welke vorm". Het recht van opvraging heeft derhalve betrekking op het downloaden, kopiëren, printen, drukken en iedere andere vorm van reproductie. Valt onder opvraging ook de *weergave op een beeldscherm*? Overweging § 44 geeft een tautologisch antwoord: "Wanneer de inhoud van een databank niet in beeld kan worden gebracht zonder die inhoud of een substantieel deel ervan permanent of tijdelijk op een andere drager over te brengen, [is] hiervoor de toestemming van de rechthebbende vereist". Daar worden we niet wijzer van.

Zolang geen substantiële delen van de databank worden geproduceerd of uitgevoerd, is van opvraging in elk geval geen sprake. Het *browsen* van een databank is derhalve geen op grond van het extractierecht verboden handeling, tenzij dit tot schade van de databank-producent "herhaald en systematisch" zou geschieden (artikel 7 lid 5).

Hergebruik is "elke vorm van het aan het publiek ter beschikking stellen van de inhoud van een databank of een substantieel deel ervan, door verspreiding van kopieën, verhuur, online transmissie of in een andere vorm." Het recht van hergebruik is dus vergelijkbaar met het recht van openbaarmaking in de Auteurswet. Ook hier duikt de uitputtingsregel weer op (artikel 7 lid 2 sub b, laatste zin). In afwijking van het auteursrechtelijke regime wordt openbare uitlening niet als opvraging of hergebruik beschouwd (artikel 7 lid 2, laatste zin).

Cruciaal bij de uitleg van het extractierecht is de vraag wat onder een *substantieel deel* van de inhoud van de databank is te verstaan. Richtlijn en considerans laten ons opnieuw in de steek, een omissie die met name door Samuelson zwaar gekritiseerd is.^{xxxvi} Een mager aanknopingspunt biedt de Toelichting bij het oorspronkelijke voorstel, die verklaart dat "no fixed limits can be placed in this Directive as to the volume of material which can be used". Het is aan de producent van de database te bewijzen dat de exploitatiemogelijkheden door een ongeoorloofd gebruik zijn aangetast. De Toelichting noemt als enig voorbeeld de situatie dat de opgevraagde gegevens als een tweede bron gaan fungeren van het opgevraagde materiaal.^{xxxvii}

De Richtlijn laat niet toe dat een databank stukje bij beetje wordt "uitgemolken". Op grond van artikel 7 lid 5 is het "herhaald en systematisch opvragen en/of hergebruiken van niet-substantiële delen van de inhoud van de databank" niet toegestaan indien dit in strijd is met de normale exploitatie of ongerechtvaardigde schade wordt toegebracht aan de belangen van de databankproducent.

4.5 Wettelijke beperkingen

Artikel 9 voorziet in een gesloten stelsel van wettelijke beperkingen, dat correspondeert bij het auteursrechtelijke regime van artikel 6. Lidstaten mogen beperkingen in het leven roepen met betrekking tot extractie voor privé-gebruik (van *niet-elektronische* databanken), educatieve of wetenschappelijke doeleinden, openbare veiligheid,

administratieve of gerechtelijke procedures.

Anders dan artikel 6 laat artikel 9 geen ruimte voor andere "traditionele" beperkingen, zoals een nieuws-exceptie, een citaatrecht of een bibliotheek-privilege. Dat is een betreuenswaardige omissie. Wat de Europese wetgever hiertoe bewogen heeft is niet duidelijk. Waarschijnlijk hebben de makers van de Richtlijn overwogen dat aan dergelijke beperkingen geen behoefte bestaat, nu het extractierecht zich tegen niet-substantiële overnames niet verzet. In dat geval hebben zij over het hoofd gezien dat wettelijke beperkingen die de informatievrijheid dienen onder omstandigheden ook *substantiële* overnames rechtvaardigen (en daarbij zelfs de exploitatiemogelijkheden mogen aantasten).^{xxxviii}

Het citaatrecht van artikel 15 a Auteurswet is dan ook niet beperkt tot "kleine gedeelten" (zoals artikel 16 b lid 2); het citeren is toegestaan voorzover "aantal en omvang der geciteerde gedeelten door het te bereiken doel zijn gerechtvaardigd". Artikel 15 Auteurswet (overnamerecht van pers en omroep) kent zelfs geen enkele kwantitatieve beperking.

Duidelijk is dat de Europese wetgever bij het vaststellen van de Databankrichtlijn nauwelijks oog heeft gehad voor de keerzijde van het exclusieve recht, de informatievrijheid. Dat valt de makers van de Richtlijn kwalijk te nemen; de informatievrijheid (artikel 10 EVRM) maakt deel uit van de communautaire rechtsorde. Het is des te kwalijker nu het bij het extractierecht (vooral) gaat om exclusieve rechten op *informatie* in de engste zin des woords, de inlichtingen waar het vrijheidsrecht bij uitstek voor geschreven is. Nu de Databankrichtlijn voor verdergaande wettelijke beperkingen ten onrechte geen ruimte laat, dient naar mijn oordeel de nationale wetgever met toepassing van artikel 10 EVRM zich eigenhandig deze ruimte te scheppen.

4.6 Dwanglicenties verdwenen

Tot de Richtlijn haar definitieve vorm kreeg, voorzag zij ten aanzien van het extractierecht in een stelsel van dwanglicenties dat de sporen droeg van de Magill-beschikking van de Europese Commissie^{xxxix}. Als bepaalde gegevens slechts uit één bron (de databank in kwestie) konden worden verkregen, zou licentiëring onder eerlijke en niet-discriminerende voorwaarden kunnen worden afgedwongen (artikel 8 leden 1 en 2 eerste ontwerp). Deze bepalingen zijn op de valreep uit de Richtlijn verwijderd. Daarbij lijkt het Magill-arrest, dat op 6 april 1995 door het Hof van Justitie gewezen werd, een merkwaardige rol te hebben gespeeld.^{xl} Het arrest bevestigde dat licentie-weigering onder omstandigheden misbruik van machtspositie in de zin van artikel 86 EG-Verdrag kan opleveren. Tegenstanders van de dwanglicentie-bepalingen in de Richtlijn ontleenden aan het arrest het argument dat *specifieke* bepalingen ter beteugeling van machtsmisbruik niet nodig zijn.

Aldus verdween - tot verdriet van de Commissie^{xli} - het middel van de dwanglicentie uit de Richtlijn. In plaats daarvan wordt in een slotbepaling (artikel 16 lid 3) aangekondigd dat de Richtlijn elke drie jaar door de Commissie zal worden geëvalueerd. Mocht blijken dat het recht sui generis tot misbruik van machtsposities heeft geleid, dan zal de Commissie alsnog met voorstellen tot aanpassing van de Richtlijn moeten komen.

Deze wijziging in extremis valt te betreuren. Ongetwijfeld zullen in de komende jaren allerlei informatiemonopolisten (PTT's, kamers van koophandel, spoorwegen, omroepen, etc.) hun machtsposities met behulp van het extractierecht misbruiken. Het aanvankelijk beoogde dwanglicentie-stelsel had tegen deze praktijken een krachtige remedie kunnen vormen. Tot de aangekondigde evaluatie alsnog tot aanpassing van de Richtlijn zal hebben geleid, zullen misbruikslachtoffers zich met artikel 86 van het EG-Verdrag, een minder effectief wapen, moeten behelpen.

4.7 De rechtmatige gebruiker

De positie van de rechtmatige (i.e. gelicentieerde) gebruiker is weinig benijdenswaardig. Weliswaar mag de databank-producent de rechtmatige gebruiker niet het recht ontzeggen niet-substantiële delen uit de databank op te vragen of te hergebruiken (artikel 8 lid 1 jo. artikel 15), voor de rest is hij met handen en voeten aan de producent en andere rechthebbenden gebonden. Artikel 8 lid 2 verbiedt de rechtmatige gebruiker handelingen te verrichten "die in strijd zijn met een normale exploitatie van die databank of waardoor ongerechtvaardigde schade wordt toegebracht aan de rechtmatige belangen van de fabrikant van de databank". Artikel 8 lid 3 gaat nog een stap verder; de rechtmatige gebruiker mag rechthebbenden op de inhoud zelfs in het geheel "geen nadeel berokkenen". Een wettelijk concurrentieverbod voor rechtmatige gebruikers; zou de Europese wetgever dat echt zo bedoeld hebben?

Arme rechtmatige gebruiker! Terwijl de rest van de wereld de onderlinge concurrentiestrijd aanbindt, moet de rechtmatige gebruiker, aan zijn terminal geketend door de draconische bepalingen van de Richtlijn (en een onereuze gebruikslicentie), opzitten en pootjes geven aan de rechthebbenden. Databank-consumenten doen er, kortom, verstandig aan hun licenties en abonnementen uiterlijk per 1 januari 1998 op te zeggen.

4.8 Duur van het extractierecht

De duur van het extractierecht is 15 jaar vanaf de "fabricage" van de databank (artikel 10 lid 1) of, indien later, de eerste openbaarmaking (artikel 10 lid 2). In het eerste ontwerp was de beschermingstermijn tot tien jaar beperkt, gelijk aan de duur van de Scandinavische catalogusbescherming. Waar de databankproducenten deze verlenging met 50% aan te danken hebben, is een goed bewaard geheim.

In de praktijk zullen veel databanken nog veel langer zijn beschermd. Blijkens artikel 10 lid 3 gaat met iedere substantiële wijziging "met name elke substantiële wijziging ingevolge opeenvolgende toevoegingen, weglatingen of wijzigingen" een nieuwe beschermingstermijn lopen. Het regelmatig up-daten van de databank wordt dus met *eeuwigdurende* bescherming beloond. De luie databank-producent kan desgewenst met "een grondige controle" (Overweging § 55), eens in de vijftien jaar te houden, volstaan.

4.9 Wie geniet bescherming?

Het extractierecht komt toe aan databank-fabrikanten of rechthebbenden die ingezetenen zijn van een EU-lidstaat of binnen de Gemeenschap gevestigd zijn (artikel 11). Overeenkomsten met derde landen, waarbij het extractierecht tot deze landen wordt

uitgebreid, kunnen door de Raad van de EU op voorstel van de Commissie worden afgesloten (artikel 11 lid 3), uiteraard onder voorwaarde van reciprociteit. Zolang dergelijke overeenkomsten ontbreken, zijn databank-producenten van niet-Europese origine van sui generis bescherming uitgesloten.^{xlii} De Europese wetgever handelt hiermee weliswaar in strijd met de geest van GATT, maar niet met de letter van het TRIPS-verdrag. Het extractierecht wordt door TRIPS immers niet genormeerd; het valt daardoor buiten het begrip "intellectual property" (artikel 1 lid 2 TRIPS), zodat het voorschrift van *national treatment* (het assimilatiebeginsel) buiten toepassing blijft (artikel 3 lid 1 TRIPS).

Artikel 11 staat mogelijk wél op gespannen voet met het Verdrag van Parijs tot bescherming van de industriële eigendom. Op grond van artikel 10bis van het Verdrag geldt het assimilatiebeginsel ook voor het recht inzake oneerlijke mededinging.^{xliii} Behoort het extractierecht daartoe? Deze vraag werpt een ander licht op de *Werdegang* die het extractierecht sinds het eerste ontwerp heeft doorgemaakt. Zou de Europese wetgever het recht opzettelijk hebben opgewaardeerd tot een volwaardig subjectief recht om zodoende buiten bereik van het Verdrag van Parijs te blijven - en de Amerikanen een koekje van eigen (chips-)deeg te geven? Het heeft er alle schijn van. Deze schijn wordt versterkt door de grote stelligheid waarmee Commissie-ambtenaar Gaster beweert dat het extractierecht *helemaal niets* met het recht inzake oneerlijke mededinging te maken heeft, maar als "legal innovation" buiten ieder internationaal verdrag staat.^{xliv}

Hoe dit ook zij, de boodschap van artikel 11 is bij de Amerikanen, die in Europa grote databank-belangen te beschermen hebben, aangekomen. Zeer recent is bij het Huis van Afgevaardigden een voorstel ingediend voor een "Database Investment and Intellectual Property Antipiracy Act" (H.R. 3531), die als twee druppels water op de Richtlijn lijkt. Belangrijkste verschil is de beschermingstermijn: niet 15 maar 25 jaar na publikatie.

5. Slot

De Databankrichtlijn past goed in de groeiende reeks Europese richtlijnen op het terrein van het auteursrecht en aanverwante rechten die door de Europese wetgever de afgelopen jaren zijn afgescheiden. Evenals de Softwarerichtlijn^{xlv}, de Verhuurrichtlijn^{xlvi}, de Richtlijn satelliet en kabel^{xlvii} en de Duurrichtlijn^{xlviii} draagt de Databankrichtlijn de littekens van een uiterst moeilijk bevalling. De jongste richtlijn is gedurende de ontwerpfase "stukgelobbied". Van de oerversie uit 1992, die met enige goede wil helder en evenwichtig was te noemen, is in de definitieve richtlijn weinig overgebleven.

Veel te gemakkelijk hebben de bij de voorbereiding betrokken ambtenaren (van de Commissie en de lidstaten) hun oor geleend aan de wensen van rechthebbenden. Veel te zwak is in Brussel doorgedrongen de stem van de gebruikers, de intermediairs en consumenten. Veel te weinig is rekening gehouden met de keerzijde van het recht van intellectuele eigendom, de informatievrijheid. Ook in dat opzicht past de Databankrichtlijn bij haar voorgangers.

Een Nederlandse commentator zou zeggen: *deze Richtlijn verdient geen schoonheidsprijs*. De Amerikaan Reichman drukt zich sterker uit; hij spreekt van "a legal

monstruosity".^{xlix}

Ondanks haar talrijke gebreken lijkt de Databankrichtlijn een succesvol Europees export-artikel te worden. Na de Verenigde Staten zal binnenkort ook de rest van de wereld aan het extractierecht moeten geloven. Eind 1996 zal in Genève een Protocol bij de Berner Conventie worden ondertekend. Met het Protocol wordt beoogd de aloude Berner Conventie (oorspronkelijk uit 1886) een opknapbeurt te geven. Onderdeel van het Protocol is een "digitale agenda", waarin onder meer voorstellen ter bescherming van databanken zijn vervat. Een voorstel van de Europese Commissie (namens de Europese Unie) om daarin ook een extractierecht op te nemen, lijkt brede steun te krijgen. Er is maar een probleem: het extractierecht is geen auteursrechtelijke regeling; het hoort in een Protocol bij de Berner Conventie eigenlijk niet thuis.

Voor de nationale wetgevers in de Europese Unie zal implementatie van de Richtlijn een lastige klus worden. Het auteursrechtelijk deel van de Richtlijn vergt ten aanzien van databanken (een zeer ruim begrip) aanpassing van de originaliteitseis en van de bestaande beperking voor privé-doeleinden. Tevens zal de typisch Nederlandse geschriftenbescherming er vermoedelijk aan moeten geloven.

Het door de Richtlijn geïntroduceerde sui generis extractierecht vergt een afzonderlijke wet of een apart hoofdstuk in de Wet op de naburige rechten. Het opnemen van het extractierecht in het Burgerlijk Wetboek als species van de onrechtmatige daad of in de Belgische Wet op de handelspraktijken lijkt uitgesloten, nu het recht in zijn definitieve vorm tot een volwaardig (en krachtig) recht van intellectuele eigendom is uitgegroeid.

Bij het ontwerpen van implementatiewetgeving zal de nationale wetgever moeten kiezen tussen twee kwaden: implementatie *en bloc* (letterlijke overname van de richtlijnbepalingen) of integratie (met opknapbeurt) in het nationale rechtssysteem. In het eerste geval zitten de lidstaten opgescheept met een *corpus alienum*, in het andere geval ontstaan per lidstaat verschillende regimes.

Een ding is zeker: de deadline van 1 januari 1998 is nu reeds onhaalbaar. Als ik ambtenaar was bij het Ministerie van Justitie zou ik geen haast maken.

Amsterdam, 9 juli 1996

* Mr P.B. Hugenholtz is verbonden aan het Instituut voor Informatierecht van de Universiteit van Amsterdam en advocaat te Amsterdam.

Noten:

- i. P.B. Hugenholtz, het Ontwerp-Richtlijn Databasebescherming: de Europese Commissie lanceert een tweetrapsraket, *Computerrecht* 1992/3, 97.
- ii. Commission of the European Communities, Green Paper on Copyright and the Challenge of

Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.

- Technology. Copyright issues requiring immediate action, COM (1988) 172, Brussel 1988, 213-214.
- iii. Hoge Raad 4 januari 1991, NJ 1991, 608 m.nt. DWFV, Computerrecht 1991, 84 m.nt. P.B. Hugenholtz, IER, 1991, 96 m.nt. FWG, Ars Aequi 41 (1992), 31 m.nt. H. Cohen Jehoram (*Van Dale/Romme*); Supreme Court U.S. 27 maart 1991, Informatierecht/AMI 1991, 179 m.nt. H. Cohen Jehoram (*Feist*).
- iv. Na terugverwijzing besliste het Gerechtshof Den Haag als nog dat de verzameling trefwoorden aan deze strenge maatstaf voldeed; Hof Den Haag 1 april 1993, NJ 1994, 58.
- v. European Commission, Proposal for a Council Directive on the Legal Protection of Databases, COM (92) 24 final, Brussel, 13 mei 1992; het voorstel is voorzien van een uitgebreide toelichting (hierna geciteerd als "Toelichting").
- vi. Europese Commissie, Gewijzigd voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de rechtsbescherming van databanken, COM (93) 464 def, Brussel, 4 oktober 1993, Pb EG nr. C 308/1 van 15 november 1993.
- vii. Gemeenschappelijk standpunt van de Raad voor de Europese Unie van 10 juli 1995, Pb EG nr. C 288/14 van 30 oktober 1995.
- viii. Pb EG nr. C 17 van 22 januari 1996.
- ix. Richtlijn 96/9/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de rechtsbescherming van databanken, Pb nr. L 77/20 van 27 maart 1996; de volledige tekst van de Richtlijn is elders in dit nummer als Document geplaatst.
- x. Supra noot 1.
- xi. Supra noot 1, p. 98 r.k.
- xii. Art. 10 lid 2 TRIPS luidt als volgt: "Compilations of data or other material, whether in machine readable or other form, which by reason of the selection or arrangement of their contents constitute intellectual creations, shall be protected as such. Such protection, which shall not extend to the data or material itself, shall be without prejudice to any copyright subsisting in the data or material itself." Deze bepaling heeft op het sui generis recht geen betrekking; de Richtlijn had de werkingssfeer van dit recht tot elektronische databanken mogen beperken.
- xiii. Toelichting, p. 19.
- xiv. De Toelichting (p. 41) sluit "the mere stockage of quantities of works or materials in electronic form" van de definitie uit.
- xv. Richtlijn 91/250/EEG van de Raad van 14 mei 1991 betreffende de rechtsbescherming van computerprogramma's, Pb EG 1991, L 122/42.
- xvi. P.B. Hugenholtz, Auteursrecht op informatie, Deventer 1989, passim.
- xvii. Bundesgerichtshof 9 mei 1985, GRUR 1985, 1041, Computer und Recht 1985, 22.
- xviii. Jens L. Gaster, The EU Council of Ministers' common position concerning the legal protection of databases: a first comment, Entertainment Law Review 1995, 260.
- xix. Rb Amsterdam 17 mei 1989, Computerrecht 1990, 132; Pres Arnhem 19 januari 1990, Computerrecht 1990, 136; Pres Den Haag 5 november 1991, Computerrecht 1992, 77; Pres Amsterdam 16 april 1992, KG 1992, 176; Pres Breda 23 december 1992, Informatierecht/AMI 1993, 90.
- xx. HR 17 april 1953, NJ 1954, 211 (Het Radioprogramma); HR 27 januari 1961, NJ 1962, 355 (Explicator); HR 25 juni 1965, nr. 9843, NJ 1966, 116 (Televizier II).
- xxi. Th.C.J.A. van Engelen, Prestatiebescherming en ongeschreven intellectuele eigendomsrechten, diss. Leiden, Zwolle, 1994, 46; H. Cohen Jehoram, noot bij Hoge Raad 4 januari 1991 (*Van Dale/Romme*), Ars Aequi 41 (1992), 40.
- xxii. W.B.J. van Overbeek, De Ontwerp EEG Richtlijn betreffende de rechtsbescherming van databanken, Informatierecht/AMI 1992, 125.
- xxiii. Bestaande auteursrechten die niet aan de maatstaf van artikel 3 lid 1 voldoen worden door de Richtlijn gerespecteerd (artikel 14 lid 2).
- xxiv. P.B. Hugenholtz, Het einde van het omroepbladenmonopolie nadert, Mediaforum 1995, 82.
- xxv. Auteurswet, zoals gewijzigd bij wet van 19 juli 1994, Stb. 1994, 521.
- xxvi. E.J. Dommering, Het auteursrecht spoelt weg door het elektronisch vergiet, Computerrecht 1994/3, 109; P.B. Hugenholtz, Het auteursrecht, de informatiesnelweg en het Internet, NJB 1995, 516; D.J.G. Visser, Groen papier over auteursrecht van E4@DG15.cec.be, Mediaforum 1995/10, 119; zie voorts diverse bijdragen in P. Bernt Hugenholtz (ed.), *The Future of Copyright in a Digital Environment*,

- Proceedings of the Royal Academy Colloquium, Information Law Series, Den Haag/Londen/Boston, 1996. xxvii. In deze beschouwing wordt niet ingegaan op de vraag of de uitputtingsregel nog ruimte laat voor *mondiale* uitputting van het auteursrecht; de Richtlijn schept op dit punt geen duidelijkheid.
- xxviii. Richtlijn 92/100/EEG van de Raad van 19 november 1992 betreffende het verhuurrecht, het uitleenrecht en bepaalde naburige rechten op het gebied van intellectuele eigendom, Pb EG nr. L 346/61 van 27 november 1992.
- xxix. Vgl. Dirk J.G. Visser, Copyright exemptions old and new: learning from old media experiences, in P. Bernt Hugenholtz (ed.), *The Future of Copyright in a Digital Environment*, supra noot 26, 49-51.
- xxx. Gunnar W.G. Karnell, The Nordic Catalogue Rule, in: Egbert J. Dommering en P. Bernt Hugenholtz (eds.), *Protecting works of fact*, Information Law Series, Deventer/Boston 1991, 67.
- xxxi. Voor Nederland: Wet van 28 oktober 1987, Stb. 484, houdende regelen inzake de bescherming van oorspronkelijke topografieën van halfgeleiderprodukten, meermalen gewijzigd.
- xxxii. Zie de fraaie studie van A.A. Quaedvlieg, *Beschermingsdrift: een studie naar feiten en achtergronden rond sweat of the brow- of prestatiebescherming*, BIE 1996, 4-10 (Deel I) en 51-60 (Deel II).
- xxxiii. Het voorbeeld van de muziek-CD is niet toevallig gekozen; de Europese wetgever wil cumulatie van de Richtlijn met het naburig recht van de platenproducent (het *fonogrammenrecht* uit de Conventie van Rome) uitsluiten. Voorkomen moet worden dat fonogrammenproducenten via de omweg van de Databankrichtlijn exclusieve (uitzend)rechten claimen.
- xxxiv. Laurence Kaye, *The proposed EU directive for the legal protection of databases: a cornerstone of the Information Society?*, EIPR 1995, 585 r.k.
- xxxv. Zie W.J. Soetenhorst, *De bescherming van de uitgeefprestatie*, diss. Utrecht, Zwolle, 1993, 192-194.
- xxxvi. Pamela Samuelson, *The missing foundations of the proposed European Database Directive*, (nog) niet gepubliceerd, p. 16-18.
- xxxvii. Toelichting, p. 52 (onder).
- xxxviii. Hoge Raad 26 juni 1992, NJ 1993, 205 (Damave/Trouw).
- xxxix. Beschikking van de Europese Commissie van 21 December 1988, Pb EG nr. L 78/43.
- xl. Hof van Justitie EG 6 april 1995, Mediaforum 1995, B65-71.
- xli. J. Gaster, supra noot 18, 262 r.k.
- xlii. Deze discriminerende voorschriften gelden niet het auteursrechtelijke regime; het assimilatiebeginsel van de Berner Conventie wordt niet doorbroken.
- xliii. W.R. Cornish, *Protection for and vis-à-vis databases*, General report, ALAI Study Days "Copyright in Cyberspace", Amsterdam, 5-8 juni 1996, niet gepubliceerd.
- xliv. Gaster, supra noot 18, 259-261: "The *sui generis* right has nothing in common with unfair competition remedies because it does not sanction behaviour *a posteriori* and because it provides for a term of protection. [...] The requirement of reciprocity is consistent with international obligations since the *sui generis right* is a legal innovation and is not therefore covered by any international instrument."
- xlv. Supra noot 15.
- xlvi. Supra noot 28.
- xlvii. Richtlijn 93/83, Pb EG nr. L 248/15 van 6 oktober 1993.
- xlviii. Richtlijn 93/98/EG, Pb EG nr. L 290/9 van 24 November 1993.
- xlix. Jerome Reichman, *Legal hybrids between the patent and copyright paradigms*, Columbia Law Review, Vol. 94 (1994), 2496.